Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia ecclesiastica, lat

Eusebius <Caesariensis>

[Straßburg], nicht nach 1475

Incipiunt capitula libri undecimi

urn:nbn:de:bsz:31-313482

Visual Library

inſelices iudeos vanis ſpebꝫ illec
tos· vt ipſo agitabatur illuderet
Quos primo oim̄ conuocatos ad
ſe interrogat· cur nō ſacrificarent :
cū eis lex ſua de ſacrificijs iperaret
At illi occaſionem ſe inueniſſe tem
poris rati· non poſſum⁹ inquiunt
niſi i ſolo iheroſolimorum templo
Ita nanqꝫ precepit lex. Et accepta
ab eo reparandi tēpli licencia· itan
tum inſolentie puenerunt· vt aliqs
eis ꝓphetarum redditus videretur
Igitur ex oīmbꝫ locis atqꝫ ꝓuicijs
cōuenē iudei· locū tēplo olim igni
cōſūpti aggredi cepē· comite ꝓpe
rāti operis ab iperatore conceſſo·
ſumpto publico et priuato· res
oīm inſtantia gerebatur. Interea
inſultare nr̄is et velut reparatis ſi
bi regni temporibꝫ cōminari acri⁹
ac ſeuitiā oſtentare prorſus i mag
no tumore et ſupbia agē

Caplm̄· xxxiiii·

Cirillus poſt maximū cōfeſ
ſorem iheroſolimis ep̄us
habebatur. Aptis igitur fundamē
tis calces cementaqꝫ adhibita nich
il omnino deerat· quin die poſte
ra veteribꝫ deturbatis· noua iacerēt
fundamenta. Cum tn̄ ep̄us diligē
ti conſideratōne habita· vel ex illis
q̄ in danielis ꝓphetia de temporibꝫ
legerat vel q̄ in euangelijs domin⁹
p̄dixerat pſiſteret· nullo genē fieri
poſſe vt ibi a iudeis lapis ſup lapi
dē poneretur· res erat i expectatōe

Caplm̄· xxxv·

Et ecce nocte q̄ ad incipiēdū
opus iam ſola reſtabat ter
remotus ingens oboritur· non ſo
lum fūdamentorum ſaxa longe la
teqꝫ iactantur· verum etiā toti⁹ loci
pene edificia complanantur· porti
cus qꝫ publice i quibꝫ iudeorū mlt
titudo q̄ operi videbatur inſiſtē cō
manebat ad ſolum deducte· omnes
iudeos q̄ repti ſunt oppreſſere. Illu
ce vero orta· cum ſe mala crederent
effugiſſe· ad reqrendos q̄ oppreſſi
fuerant reliq̄ mltitudo concurrit

Caplm̄· xxxvi·

Edes erat quedam in inferio
ribꝫ templi demerſa habens
aditum int̄ duas portic⁹· q̄ fuerāt
complanate· i qua ferramenta alia
qꝫ opi neceſſaria ſeruabantur· e q̄
ſubito globꝫ quidam ignis emicu
it· et p medium platee percurrens
aduſtis et exanimatis q̄ aderant iu
deis· vltro citroqꝫ ferebatur. Hoc
iterū ſepiuſqꝫ et freq̄ntiſſime p to
tam illā diē repetens· ptinacias ꝓpli
temeritatē flāmis vltricibꝫ coherce
bat. Cum interim pauore ingenti
et trepidatōne oīs q̄ aderant ter
riti· ſolum verū deum xp̄m confite
ri cogebātur inuiti. Et ne hec caſu
fieri crederentur· in ſequenti nocte
in veſtimentis omniū ſignaculum
crucis ita euidens apparuit· vt etiā
qui diluere p ſui infidelitate volu
iſſent· nullo genere valerēt abolere
Hic deterriti iudei atqꝫ gentiles· locū
ſit et cepta inaniter reliquere

Explicit liber decimus hiſtorie ec
cleſiaſtice

Incipiūt. Capl'a libri undecimi

petrum tribulatõnum ſuarū pticipē
pem· et ſocium delegit. Sed lucius
arriane partis epūs· continuo tam
q̄ ad ouem venit lupus. Et petrus
quidē nauē pmus conſcendēs· ad
vrbem romam pfugit· lucius vero
tanq̄ materia ſibi crudelitatis abla
ta· ſeuior erga ceteros efficiebatur
et ita ibat in ſanguinē· vt ne ſpeciē
quidē aliquā religionis ſeruare vi
deretur. Cuius primo ingreſſu tan
ta et tam turpia in virgines et cō
tinentes eccl'ie geſta ſunt· que nec i
pſecutõnib9 gentilium memorātur
Inde poſt fugas ciuium et exilia·
poſt cedes et tormenta· flāmaſq3 q
bus innumeros confecerat· ad mo
naſteria furoris ſui arma conuertit
Vaſtat heremū· et bella quieſcenti
bus indicit. Tria milia ſimul aut
eo amplius viros per totam here
mum ſecreta ac ſolitaria habitatōe
diſperſos oppugnare pariter ag
greditur. Mittit armatā equitū ac
peditum manū· tribunos· ppoſitos
et bellorum duces· tanq̄ aduerſum
barbaros pugnaturus elegit. Qui
cum veniſſent· nouā belli ſpeciem
vident hoſtes ſuos gladijs obiecta
re ceruices· et nichil aliud dicē· niſi
amice ad quid veniſti. Per idē tem
pus pr̄es monachorū vita et anti
quitatis merito macharius· et yſi
dorus· aliuſq3 macharius· atq3 era
clides· et pambos āthonij diſcipu
li p egiptū et maxime in nitrie de
ſerti partib9 habebantur viri· q cō
ſortiū vite et actuū non cū ceteris
mortalib9 ſed cū ſupnis angelis ha
bere credebātur Que preſens vidi

loquor· et eorum geſta refero· quo
rum in paſſionib9 ſocius eſſe pmē
rui. Hij ducebant exercitū domini
non mortalib9 telis· ſed fide religi
onis armatum· exercitū moriendo
vincentē· et qui ſanguinis ſui pfu
ſione victor ſeqretur ad celū. Qui
q3 dū in tabernaculis poſiti· et orā
tes expectarent inter ſectores ſuos·
delatus eſt ad eos homo olim mē
bris omib9 et pcipue pedibus ari
dus. Sed cum ab eis i nomine do
mini oleo fuiſſet pūctus· ſtatim cō
firmate ſunt plante eius· et dicenti
bus eis in nōie ihēſu xpi quē lucius
pſequitur ſurge et ſta in pedib9 tu
is· et redi in domū tuam· continuo
exurgens· et exiliēs· bn̄dicebat deū
oſtendens q3 vere erat in eis deus di
cens. Ante aliquātulum vero tem
poris cecus quidā rogauit deduci
ſe ad cellulam macharij· q erat in
deſerto· itinere trium dierū. Quo
poſtea q̄ cecus multo ductantium
labore puenit· machariū nō reperit
domi. Contriſtatus valde· nullate
nus mitigare meſticiā poterat· ſani
tatis ſolatio carens. Tum vero fer
uore fidei conualeſcens· depcor in
quit ad eos q deduxerāt· applicate
me ad illam partē parietis vbi cu
bare ſenior ſolet. Et cum fuiſſet ad
motus· parū luti aridi vnde pari
es oblitus videbatur· aſſumēs· pal
me ſue ſuppoſuit. Rogat etiam vt
aquā de puteo ex quo bibere ſole
bat haurirent. Quo humore reſol
uens glebulam· eodēq3 luto oculos
ſuos pungens· et lauans de aqua
que hauſta fuerat· repente recepit

viſum· ita vt nullo indigens ãmi=
niclo rediret ad ſua. Sed ne ſcdm
leproſos illos agẽt q̃s a ſe curatos
in euangelijs ingratos dñs notat·
cũ omi domo ſua regreſſus· et deo
g̃ras referens · rem vt geſta fuerat
indicauit Idem ipe machari⁹ leme
ſpeluncam habuit cellule ſue vici=
nã. Et quadã die catulos ſuos ad
eũ belua pducit · atq; añ pedes eius
ponit . At ille cũ intellexiſſet· p ce
citate catulorum beſtiã ſupplicare·
rogauit dñm vt eis reddẽt viſum·
Quo recepto· matrẽ ſequẽtes rede=
unt ad ſpeluncã. Et pauloɸoſt· ip
ſa cũ cattulis egrediens ·pelles oui
um laniatas plurimas· velut mu=
nus pro ſuſcepta gratia ad ſenẽ de
fert· morſu oris euectas· et ante fo
res eius depoſitis abſcedit. Verũ ſi
ſingulorũ mirabiliũ geſta pſequi
velim⁹· excludimur a ꝓpoſita bre=
uitate · maxime cum hec narratõez
ꝓprij operis mereãtur . Sz in hijs
omib; lucius non erubuit· nec ali=
quid reuerẽtie et ꝯtutũ mirabilib;
detulit · quinimmo iubet pr̃es ip=
ſos ablatos a grege ſuo· imo clam
raptos· et in inſulã quandã egipti
paludiũ deportari· in qua compe=
rerat neminẽ pẽſus eſſe xpianũ · q̃
p hec vl̃ abſq; ſolacijs vl̃ abſq; cõ=
ſuetis actib; viuerent ſenes Igitur
cũ duob; ſolis pediſſequis noctu
ad iſulam deducũtur · in qua erat
templum quoddã ſũma veneratõe
a loci incolis obſeruatũ. Cũq; pri=
mũ nauicla ſenũ· oram ſoli illi⁹ cõ
tigiſſet· ecce ſubito ſacerdotis tem=
pli illius virgo filia correpta ſpiri
tu · cum ingenti vociferatõne et cla
morib; vſq; ad celum datis· agi p
medios ꝓplos cepit· et crebros du
cens freq̃ntes rotatus · ſtridẽs huc
atq; illuc rabida ora vibrare. Cũq;
ad ſpectaculũ tam ingentis mõſtri
maxime q̃ eſſet ſacerdotis filia· qui
in honore p̃cipuo apud illos erat
populi conueniſſent· p auras eam
raptam ſeq̃ntes puenimnt vſq; ad
nauiculã ſenum. Ibi vero proiecta
eorum pedib; et pſtrata clamare
cepit. Quid veniſtis huc o ſui dei
ſũmi· antiq̃s nos et veternoſis euol
uere domicilijs . In h̃ loco depul
ſi vndiq; latebamus. Quo vos ne
quaq̃ latere potuim⁹. Cedim⁹ anti
quis ſedib;· populos vr̃os terraſq;
recipite. Cũ hec diceret· increpatus
ab eis erroris ſpirit⁹· effugabatur
Et puella ſana· vna cum parentibus
ſuis iacebat ad pedes noſtri tempo
ris apoſtolorum· q̃ talib; exordijs
p̃dicãtes eis fidem dñi noſtri ihẽſu
xp̃i· in tantã conuerſionem repente
eos pduxerunt· vt ſtatim manib;
ſuis antiquiſſimũ templũ et in ſum
ma veneratõne habitũ deſtruerent
et eccleſiam confeſtim edificarent
Nec ad deliberandum ſpacio tem
poris eguerũt· quib; fidẽ rerũ fece
rant non verba· ſed virtus Sz hoc
cum fuiſſet allexandrie nũciatum·
veritus luci⁹ neforte etiã ſuorũ in
eum odia iuſta conſurgerent· q̃ ap
te iam bellum non hominib; ſ; deo
indiceret· occulte eos reuocari et in
heremũ remitti iubet . Dum hec in
egipto geruntur ·ne in alijs quidẽ
locis pſecutõnis flãma ceſſabat ,

¶ Capitulũ · iiij ·

Edissa namqȝ meſopotamie
vrbs fideliũ ꝑplorũ ē tho
me apl'i reliqijs decorata . Vbi cũ
īpator ꝑplos vidiſſet eccleſijs eiec
tos in campo habere cōuenticulũ
tāta dicitur iracūdia accenſ⁹ · vt pre
fectũ ſuũ pugno ꝑcutiēt · cur nō fu
iſſent inde qȝ ſicut iuſſerat deturba-
ti . At ille licet eēt pagan⁹ · et iniu-
rijs ab imperatore fuiſſet affectus · tñ
conſideratōe hūanitatis · altera die
ad vaſtādũ ꝑplm ꝑceſſurus · facit
hoc ipm ciuibus ꝑ occulta indicia
clareſcere · quo ſcilicȝ cauere poſſēt
ne inuenirentur in loco · mane pro
ceſſur⁹ · terrorē ſolito maiorē ꝑ of-
ficium mouet · agitqȝ oīa quo q̄ꝫ
minimi · vel ſi fieri poſſet nulli ꝑicli
tarētur . Videt tñ freqntiorē ſolito
ꝑplm tendē ad locũ · currē ꝑcipites
et feſtinare · tanq̄ꝫ vererentur ne q̄
deeſſet ad mortē . Interea videt quā
dam muliercula ita feſtinā et ꝑperā
domo ſua ꝑrumpere · vt nec claudē
oſtiũ · nec operire ſe vt mulierũ ha
bitũ decet · diligentius potuiſſet · in
fantē qȝ paruulũ ſecũ trahentē · curſ-
ſuqȝ rapido irrupto etiā officij ag
mine feſtināte . Tum ille vltra non
ferens · apprehendite inq̄t mulierē et
huc deducite . Cūqȝ fuiſſet adducta ·
q̄ inq̄t infelix mulier ꝑperas · tā feſti
na ad campũ · quo catholicorũ po
pul⁹ cōuenit . Et nō inq̄t audiſti ·
qȝ ꝑfect⁹ illuc ꝑgit · vt oīs interfici
at quos inuenerit . Audiui inq̄t · et
ideo feſtino vt ibi inueniar . Et quo
inq̄t paruulũ iſtum trahis . ut et ip
ſe ait martiriũ conſequi mereatur

Que cũ audiſſet · vir moderatiſſim⁹
redire officiũ et cōuerti vehiculũ
ad pallaciũ iubet . Et ingreſſus ait
Imperator · ſubire mortē ſi iubeas
parat⁹ ſũ . Opus vero qd̄ ꝑcipis im
plere nō poſſũ . Cūqȝ edocuiſſet cūc
ta de muliere · repreſſit imperatoris in
ſaniā . Per idē temp⁹ eccl'ia velut ꝑ
ſecutōnis igne cōflante · purior au
ri metallo refulgebat . Non enĩ in
verbis vniuſcuiuſqȝ fides · ſȝ in exili
js et carceribȝ ꝑbabatur · quia non
honori erat catholicũ eſſe · ſed pene ·
precipue apud allexandriā · vbi ne
ſepeliendis quidē corporibus mor
tuorum libera facultas fidelibus
erat

¶ Caplm · v ·

Que dũ luci⁹ oīm arrogātia
et ſeuicia regēt mauiua ſar
racenorum gentis regina vehemen
ti bello paleſtini et arabici limitis
opida atqȝ vrbes quatere · vicinaſqȝ
ſimul vaſtare prouincias cepit . Cũ
qȝ frequentibus bellis romanorum
attriuiſſet exercitum · et plurimis
ꝑemptis · reliquos vertiſſet ī fugā
orata pacem nō aliter ſe amplexu
ram promittit · niſi moyſes quidā
nomine monachus gentis ſue or-
dinaretur epiſcopus · qui ī heremo
ꝑtibus ſuis propinquā vitā ſolita
riam ducens · meritis et virtutibus
ac ſignis que faciebat deus per illũ
magnifice innotuerat · petitio eius
principi indicata romano · ſine vle
la dilatōe iubetur impleri a ducibȝ
nr̄is · q̄ ibi infelicit' pugnauerāt . Cap
t⁹ moyſes · ad ſacerdotium ſuſcipiē
dum allexādriā ex more deducitur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Adeſt lucius· cui ordinandi deferebatur officiū. Quo viſo · moyſes pñtib9 ducib9 q̄ purgebant et populis ait Ego quidē me non eſſe dignum tanto ſacerdotio iudico · verūtñ ſi aliq̄ i me licet indigno diuina diſpenſatō putatur explēda · deum nr̄m celi ac terre dñm teſtor: q̄ lucius ſanctorū ſanguine pollutas et cruentas ſup me non iniciet manus. Cūq̄ȝ lucius tam ḡui nota iniuſtum ſe videret in oculis plurimorum· quare inq̄t o moyſes tam facile condempnas eum cui9 fidem ignoras Aut ſi tibi aliq̄s de me aliter indicauit audi fidem meam · et tibi ipſi magis q̄ alijs crede. Tum ille· deſine inquit luci doloſis tuis me q̄ȝ ymaginib9 aggredi . Bene m̄ nota eſt fides tua· quā pteſtātur ſerui dei p metalla dampnati. epi in exiliū truſi· p̄ſbitri diaconi· extra xp̄iani nominis habitacla reli=gati· beſtijs alij· alij etiā ignib9 traditi . Nūq̄d poteſt verior eē fides que aurib9 accipitur· q̄ que oculis videtur. Apud me certum ē q9 qui xp̄o recte credūt· iſta non faciunt · Et ita maiore dedecore deformat9 qm̄ purgebat neceſſitas reipublice conſulendi· compulſus eſt acq̄eſcē vt ab epis q̄s i exiliū truſerat ſacerdotium ſumeret. Quo ſuſcepto et gentis ferociſſime pacem tenuit· et fidei catholice cuſtodiuit intemerata conſortia

¶ Capl̄m vj.

Uerum cum apud allexādriam pplos et orbem nebuloſi doctoris tetra pfidie caligo ſuffunderet· velut lampadē quamdam diuina luce fulgentem didimū dominus accendit De cui9 vita atq̄ȝ inſtitutis · qm̄ ad eccl̄ie gloriam ·dei munere conceſſus creditur· licȝ in tranſcurſu neceſſario· tñ cōmemorāda nobis pauca videntur. Js nāq̄ȝ in parua etate cū adhuc prima litterarum ignoraret elementa ·lūibus orbatus maiore deſiderio ſcientie veri luminis inflāmatur· nec deſperatōnem cupita adipiſcendi paſſus eſt· cum audiſſet ſcriptū in euangelio q̄d apud homines impoſſibile eſt· poſſibile eſt apud deū Hac igitur diuina pollicitatōne confiſus indeſinenter dñm dep̄cabatur· non vt occlorum carnaliū viſum · ſȝ vt illūinatōem cordis accipet. Diſcebat tñ p̄cib9 ſtudia ac laborē iuges cōtinuaſq̄ȝ vigilias· nō ad legendū ſed ad audiendū adhibebat · vt q̄d alijs viſus · hoc illi conferret auditus . Cum vero poſt lugubratōis laborem ſomnus vt fieri ſolet leſgentib9 aduenıſſet ·didimus ſilentium illud non ad quietem vl̄ ociū datum ducens· tamq̄ mundū aial ruminans cibū quē cepat integro reuocabat· et ea que dudū pcurrentib9 alijs ex librorum lectōne cognouerat· memoria et animo retexebat· vt non tam audiſſe que lecta fuerāt q̄ deſcripſiſſe ea mentis ſue paginis videretur . Jta i breui deo docete· in tantā diuinarū hūanarū q̄ȝ rerum eruditōeȝ ac ſciētiā venit· vt ſcole eccl̄iaſtice doctor exiſteret· athanaſio epo ceteriſq̄ȝ ſapientib9 in eccl̄ia dei viris admodū pbatus

Sed et in ceteris ſiue dialectice ſiue
geometrie aſtronomie q3 vel ariſ-
metrice diſciplinis ita eſſet patus:
vt nullus vnq̄ philoſophoꝝ aliq̄
ex hijs artib9 ꝓponēs obtinere eū
vel concludere quiuerit. ſ3 ſtatim vt
reſponſiones ei9 accipet. magiſtrū
eū etiā illius de qua ꝓpoſuiſſet cre
deret diſcipline. Huius aliquanta
dicta vel cōmuniter diſputata. vel
ꝓponentib9 reſponſa adhibitis no
tarijs deſcripſere. Que etiā nūc in
magna admiratōe habentur Nos
tñ qui et viue vocis eius ex pte ali
qua fuim9 auditores. et ea q̄ a non
nullis dicente eo deſcripta legim9
longe maiorem gratiā et diuinum
neſcio quid uel ſupra hūanā vocē
ſonans in illis magis ſermonibus
qui de ore ipius ꝓferebantur ag-
nouimus. Hunc etiā beatus anto
nius cum fidei athanaſij teſtimoni
um laturus aduerſum arrianos de
thebaide alexandriā deſcendiſſet.
magnificis cōſolat9 ē vbis. Nichil
te inq̄t offendat o didime qd car
nalib9 oculis videris orbatus. De
ſunt eñ tibi oculi illi quos mures
et muſce et lacerte habēt. ſed letare
q2 habes oculos quos angeli hñt
e quib9 deus videtur. per quos tibi
magnū ſcientie lumen accenditur

Capl̄m. viij

Florebat igitur egiptus ea
tempeſtate nō ſolum erudi
tis in xpiana philoſophia viris. ve
rum etiam hijs qui p vaſtam here-
mum cōmanentes. ſigna et prodi-
gia aplica ſimplicitate vite et cor-
dis ſinceritate faciebant. Ex quib9
interim quos ipi vidim9. et quorū
benedici manib9 meruim9 hij ſunt.
macharius de ſupiori heremo. ali-
q3. macharius de inferiori. yſidor9
in ſchithijs. pābos in cellulis. mo-
yſes et beniamin in nitria. ſcabion
et helias et paulus in apeliote. ali9
paulus in focis. pemen et ioſeph
in piſpiri. q̄ appellabatur mons an
tonij. Sed et alios q̄ꝓ plures hui9-
mōi viros in egipti partib9 habita
re fideli cōperimus auditu. vt vere
cōpleretur apli dictū. q2 vbi habū
dauit peccatū ſuphabundauit grā
Habuit autem p idē tps etiā me-
ſopotamia viros nobiles eiſdē ſtu-
dijs pollentes. quorum aliquātos
ipi p nos apud ediſſam et in car-
rarū partib9 vidimus. plures aūt
auditione didicimus

Capl̄m viij

Sed neutra harum infecūdi-
or cappadocia fuit. immo
aliquid letius gregoriū cū baſilio
germinauit Tulit igitur et ipa ml̄
torum ſanctorum ſegetem ſatis le-
tam. ꝓduxit copioſam piorū vineā
oliuarū q3 dñi germinauit nouel-
lam. ſed iſti p̄cipue velut duo filij
pinguedinis aſſiſtentes dextera leua
q3 candelabro. inſtar duorū celi lu
minarium refulgebant. Vnde dig
num puto de hijs pauca ſupra re-
petere. ambo nobiles. ambo athe-
nis eruditi. ambo collegę. ambo de
auditorio regreſſi ad ꝓfitendam re
thoricam rogabantur. Quod op9
magnifice quidē implebat baſili9.
gregorius vero magnificenti9 con-
tempnebat. Quiq3 cū ſe totum dei

ſeruitio mancipaſſet· tantū de col
lege amore p̄ſumſit·vt ſedentē baſi
liū de doctoris cathedra deponeret
ac ſecū ad mōaſteriū manu iniecta
pducēt·ibiqꝫ p ānos vt aiūt trede=
cim oīnibus grecorū ſecularium li
bris remotis ·ſolis diuine ſcriptu=
re voluminibꝫ opā dabant·earū=
qꝫ intelligentiā non ex propria p̄=
ſūptōe·ſed ex maiorum ſcriptis et
auctoritate ſeq̄bātur. Quos et ip=
ſos ex aplica ſucceſſione intelligē=
di regulam ſuſcepiſſe conſtabat·
quorū p̄cipue in ꝓphetas cōmenta
rios diſcucientes·theſauros ſapien
tie et ſciētie reconditos in uaſis fic
tilibus pquirebant Uerum cū iam
ip̄i ſufficienter inſtructi diuina di=
ſpenſatōe ad imbuendos ꝓplos vo
carentur et aliꝰ alio itinere ad idem
tū opus vterqꝫ traheretur· baſilius
pōti vrbes et rura circuiens·deſides
gentis illius aīos et parum de ſpe
futura ſollicitos ſtimulare ōbis· et
p̄dicatōe ſuccendere·callūqꝫ ab hijs
longe negligentie cepit abolere·
ſubegitqꝫ abiectis manū rerum ·et
ſeculariū curis·ſuimet noticiā reci=
pere·in vnum coire·monaſteria cō
ſtruere·pſalmis et ymnis et orōni
bus docuit vacare·paupum curam
gerere·eiſqꝫ habitacula honeſta et
que ad victū neceſſaria ſunt p̄bere
v̄gines inſtituere·pudicam caſtam
qꝫ vitā oībꝫ pene deſiderabilē fa=
cere. Ita breui pmutata eſt totiꝰ p
uincie facies · vt in arido et ſqua
lenti campo videretur ſeges fecun=
da ac leta vinea ſurrexiſſe. Grego
rius vero bonum ſemen nō paciebatur ſup ſpinas iacere ·aut inter
ſaxa diſpergere·ſed bonā terrā cor=
dis ſui iugi cultu et exercicijs inde=
ſinentibꝫ excolebat·et multo ampli
us hic i ſemetipos q̄ ille in ceteris
pficiebat. Suſcipe ille que renun
ciantes ſeculo deferebant ad pedes
ſuos·et diuidere vt quiſqꝫ eguiſſet
curam gerebat ·iſte nichil habendi
et oīa poſſidendi contentus ſacra
mento·erga ſolas ſapientie diuiti=
as auarꝰ et multū cupidꝰ inherebat
Ille coire plures in vnū ·et ſui in
uicem in neceſſarijs hēe ſollicitudi
nē docebat · hic ſui exēplo qd̕ erat
abſolutus et liber· cūctis ſermone
aplico p̄dicabat. Ego autem volo
vos ſine ſollicitudine eſſe· et domi=
nus in proximo eſt·nichil ſolliciti ſi=
tis·ſꝫ tanq̄ ſerui xp̄i hoc ſolū eſtote
ſolliciti q̄ndo redeat dn̄s de nupti
js. Ille delinquētibus miſericordi
ter condolere· et a delicto reuocare
hic p diuini eloquij gratiā delinq̄n
di incitamenta p̄uenire · nec ſinere
labi eum qui difficulter erigeretur
eliſus. Ille in fide purior·hic in p̄
dicatōe liberior. Ille deo humilis·
hic etiā hominibꝫ erat Ille arrogā
tes contemptu·hic orōne vincebat
Hic in vtroqꝫ diuina gratia vnum
opus pfectōnis explebat . Igitur
baſilius nō multo poſt ceſaree cap
padocie ep̄us·cum a valente in ex=
ilium p fide cogeretur·exhibitꝰ ad
tribunal p̄fecti· terroribuſqꝫ vt illi
moris eſt poteſtati et minis maxi=
mis agi cepit·et i p̄ceptis principis
obediret·interitū ſibi iā iamqꝫ ſpe
raret impēdere Tum ille intrepidꝰ

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

et abſq; vlla animi perturbatōne
hec ſibi mināti prefecto reſpōdiſſe
fertur. Atq; vtinā aliq̄d m̄ eſſet dig
ni muneris. qd offerrē huic q̄ matu
ri⁹ baſiliū de nodo follis hui⁹ ab-
ſoluēt. Cū q; daretur ei nox q̄ erat
media ad ſpaciū deliberandi reſpō
diſſe denuo phibetur. Ego craſti
no ipſe ero q̄ nūc. tu te vtinā n̄ mu
tares. Et illa q̄dē nocte vxor ipa
toris velūt tortorib⁹ tradita crucia
tur. fili⁹ vero q̄ eis erat vnic⁹ extinc
tus paterne ipietatis creditur exſol
uiſſe ſupplicia. Ita an̄ lucem miſſi
qui rogarent baſiliū vt precibus
ſuis intercederet pro eis. ne etiam
ipi et quidē multo iuſtius ſimilr̄
interirent. Sic accidit. vt cū om̄es
catholicos expulerit valens. baſili-
us vſq; ad vite exitum intemerato
cōmunionis ſacramento in eccleſia
pduraret. Gregorius vero apud
nazanzo oppidum i locum patris
epiſcopus ſubrogatus. hereticorū
turbinem fideliter tulit. Reddita
vero pace. conſtantinopolim ad ec
cleſiam docendam venire exoratus
nō abnuit. vbi breui tempore tan-
tum ad emendandum ppl̄m vetuſ
tis hereticorū iſectū venenis pficit
vt tūc primū xp̄iam. ſibi fieri vide-
rentur. et nouellam lucem verita-
tis aſpicere. cum religionis doctor
multa quidē verbis. plura tamen
doceret exemplis. nec viderent ab
eo diſcipuli aliquid imperari. qd
nō prius ipe feciſſet. Sed vbi glo-
riam ſubſecuta inuidia eſt. obniti
quidam et pſcriptorib⁹ min⁹ ſanis
vti cepe. vt ipo ad propria remeāte
alius ordinaretur ep̄us. Quod il-
le ſuſurrari tantum et ſubdente ſen
tiens ruminari. ipſe profert. quia
dicere ei null⁹ audebat. Abſit mq̄
vt mei cauſa aliqua ſimultas in dei
ſacerdotibus oriatur. Si ppter me
iſta tempeſtas. tollite et mittite me
in mare. et deſinet a vobis quaſſa-
tio. Tum regeſſus in eccleſia ſua.
qd ſupfuit vite tempus exegit. Et
qm̄ feſſa iam etate et corpe inuali-
dus erat. ſucceſſorē ſibi ipe delegit.
quo eccl̄am gubernāte debilitatis
et ſenectutis ocio frueretur. Extant
quoq; vtriuſq; ingenij monimēta
magnifica tractatuū. quos ex tem
pore in eccl̄is declamabant. ex qui
bus nos denas ferme ſingulorum
oraciūculas trāſfudim⁹ in latinum.
Baſilij p̄terea iſtituta monachorū
optātes ſi poterim⁹ et dei fauor ad
iuuerit eorū plura transferre. Fue
runt p̄terea fratres duo baſilio.
gregorius et petrus. quorum alter
in verbo doctrine. alter in operib⁹
fidei fratrem ita exequabat. vt vter-
q; vel baſilium vel gregorium red-
deret. Extant etiam ipſius grego-
rij iunioris aliqua opuſcula lucu-
lenta. Sed de hijs ſatis dictū. In
occiduis vero ptib⁹ valentinian⁹ fi
de religionis illeſ⁹. veteri romani
iperij cēſura rēpublicā gubernabat

Capl̄m. x.

Damaſ⁹ poſt liberium. per
ſucceſſionē ſacerdotium in-
vrbe roma ſuſceperat. Quem pre-
latum ſibi non ferens vrſinus qui
dam eiuſdē eccleſie diaconus. in tm̄
furoris erupit vt pſuaſo quodam

ſatis imperito et agreſti epō· collec
to turbulētorum et ſediciosorū ma
nu in baſilica q̄ ſicimini appellatur
epm ſe fieri extorqueret · legib9 et
ordine et traditōe peruerſis .Quo
ex facto· tanta ſeditō imo vero tan
ta bella exorta ſūt alterutrum defen
dentib9 pplis · vt replerentur hūa
no ſanguine oronum loca . Que
res factōe maximini pfecti ſeui ho-
minis ad inuidiā boni ad innocen
tis verſa eſt ſacerdotis· ita vt cauſa
ad clericorum vſq3 tormenta duce-
retur . Sed aſſertor innocentie de9
affuit · et in caput eorū q̄ intende-
rant dolum pena cōuerſa eſt. Inte
rea defuncto apud mediolanū aux
encio hereticorū epō· vtriuſq3 ptes
populi diuerſis ſtudijs ferebantur
Diſſenſio grauis et periculoſa ſedi
tio vrbi pnīe maturū parabat ex
icium· ſi pars vtraq3 cū diuerſū vel
let · nequaq̄ quod pꝓpoſuerat obti
neret. Ambroſius tunc conſularis
eiuſdē puincie faſces regebat . Is
cum perniciē ciuitati videret impen
dere· p loco atq3 officio ſuo cōfeſtim
eccliam ſeditōez ppli mitigaturus
ingreditur. Cūq3 inibi multa ſecū
dum leges et publicā diſciplinā
p quiete et trāquillitate perorasset ·
pugnātis inter ſe et diſſidentis po
puli ſubito clamor et vox vna cō
ſurgit· ambroſiū epm poſtulantes
baptizari hunc ptinus clamāt· erat
enī cathecuminus· et ſibi epm dari
nec aliter vnū pplm fore atq3 vnā
fidem · niſi ambroſius ſibi daretur
ſacerdotes. Obluctante illo et pluri
mū reſiſtente ad imperatorem rela
tum populi deſideriū oīm maturita
te iubetur impleri . Dei enī ait eſſe
qd diſcordātem ppli fidem et aīos
diſſidentes conuſio ſubito in vnū
cōſenſum atq3 vnam ſn̄iam reuoca
ret . Morq3 dei gratiā conſecutus
eſt· et iniciatus ſacris· et ſacerdos ef
fectus eſt

Capitulū ·x·

Interea cum ad bellum ſarmaticum
valentinianus de gallie partibus
veniſſet illiricum· ibi vix dum cep
to bello egritudine ſubita oppreſ
ſus· diem obijt· relictis heredib9 in
imperio filijs ḡtiano auguſto va
lentinianoq3 admodū paruulo· et
nōdum regijs inſignib9 iniciato
Quem tn̄ neceſſitas eorū q̄ tanq̄
vacuū imperij locū conabantur in
uadere compulit etiā abſente fratre
purpura indui · pbo tūc pfecto fi
deliter rem gerente

Capłm ·xi·

Per idem tempus in orīētis
regno gothorum gens ſe
dibus ſuis pulſa· p oīs ſe tratias
īfudit· armiſq3 vrbes et agros va
ſtare feraliter cepit . Tum vero va
lentis bella q̄ ecclis inferebat in ho
ſtem cepta conūti· ſeraq3 penitētia
epōs et preſbiteros relaxari exilijs
ac de metallis reſolui mōachos iu
bet. Ipe tn̄ ab hoſtib9 circūuentus
in pdio · quod ex bello trepidus cō
fugerat· impietatis ſue penas igni
exuſtus dedit· in ānis imperio cum
fratre primo · et poſt cum filijs fra
tris quatuordecim pariter exactis
Que pugna iniciū mali romano
īperio tunc et deinceps fuit. Igitur

gratianus cũ fratre admodũ puul i
lo poſt patrui necem. orientis quo
qȝ ſuſcepit imperium . Is pietate et
religione oĩs pene q̃ an̄ fuerant
principes ſupabat · vſu armorum
ſtrennuꝰ · velox corpe · et ingenio
bonus erat. ſed in iuuenili exulta :
tōne plus fere letus q̃ ſufficiebat
et plus verecundus q̃ reipublice
interesat

¶ Capl̃m · xij ·

Quiqȝ videns vtilē virũ · an :
nis maturũ i tantis regim
curis habere participem · et quia vt
ſermo diuinus monet melius duo
q̃ vnus cōſortem adſciſcit theodo :
ſium · eiqȝ orientis pcuratōe pmiſ :
ſa ptes ſibi ac fratri occiduas reſer
uauit. Verum is poſtq̃ multa reli
gioſe ac fortiť geſſit · a maximo ti :
rāno apud brittānias exorto p an
thigratiũ ducem lugdũ ſuorũ ma
gis pditōe q̃ vi hoſtiũ peremp
tus eſt

¶ Capl̃m · xiij ·

Et valentinianus in italia dē
gens · fratris nece atq; hoſtis
metu pterritus · ſimulatōe oblatam
pacem a maximo ſimulās ip̄e quo
qȝ libenter amplectitur . Cum inte
rim iuſtina mater eiuſdem arriane
hereſeos alũpna · impietatis ſue ve
nena que viuente viro ſuppreſſerat
filio facile decepto fidenter aperuit
Igitur apud mediolanũ poſita · cō
turbare ecclïarum ſtatũ · cōminari
ſacerdotibꝫ depulſionis exilia · mari
minenſis concilij decreta quibꝫ fi
des patrũ intemerata fuerat reuoca
rent. Quo bello et ecclie murum
et turrem validiſſimam pulſabat
ambroſium · eũqȝ minis · terroribꝫ :
atqȝ omi impugnatōnis genē fati
gans. Primũ ſibi aditũ debellan
de rimabatur ecclie Sed q̃uis illa
iezabel ſpiritu pugnaret armata · re
ſiſtebat tñ ambroſius helye virtute
repletus et gr̃a . Ipa aũt in ecclïs
garrire · ſtrepere · animare · et inflā
mare ad diſcordiam pplos · ſed qđ
minus res ex ſnĩa cederet iniuriam
putare · et p hoc apud filiũ cōque
ri Vnde adoleſcentulus p cōtume
lie inuidia quā falſo cōflauerat ma
ter accenſus · armatorum globũ ad
ecclïam mittit · confringi ianuas ·
oppugnari ſancta · ſacerdotem ptra
hi atqȝ in exilium agi ptinus iubet
Sed tanta fuit pſeuerantia fideliũ
pplorum · vt animas prius amitte
re q̃ epm̃ mallent

¶ Capitulũ · xiiij ·

Interim dictanda adūſum fidem pa
trum imperialia decreta mandan :
tur · beniuolo tũc memorie ſcrinijs
p̄ſidenti . Sed ille cui ab incunabu
lis ſacra fides et venerabilis fuit · ab
negat ſe impia verba poſſe pferre
et contra deũ loqui . Cum vero ne
inceptum regine fruſtrari videretur
celſior ei honor pmittitur ſi imple
ret iniuncta. Ille qui nobilior m :
fide eſſe q̃ in honoribꝫ cuperet · qđ
michi ait p impietatis mercede al :
tiorem pmittitis gradum . Hunc
ip̄m quē habeo tollite · tantũ m̄ cō
ſcientie fides duret illeſa. Hec di :
cens · ante pedes impia p̄cipientiũ ·
cingulum iecit . Ambroſius vero
aduerſum regine furorem non ſe

manu defenſabat· aut telo· ſed ieiu
nijs· continuatiſq; vigilijs ſub al=
tari poſitus ·p obſecratões defenſo
rem ſibi atq; eccl'ie deum parabat·
Cũq; hec in longũ diuerſis machi
nis et oppugnatõibus ne quicq̃
iuſtina molitur. Maxim⁹ qui ſe ex
uere tirãni infamiam· et legittimũ
principem geſtiret oſtendere· datis
lr̃is impiũ proteſtatur · inceptã fidẽ
dei impugnari et inſtituta catholice
eccleſie ſubrui. Et iter hec approximã
re italiã cepit. Quo iuſtina cõpto
hoſte ſimul atq; impietatis cõſcien=
tia purgente· in fugã verſa cũ filio
exilia que dei ſacerdotib; parabat
prima ſortitur

Capl'm· xv·

Adfuit tñ theodoſi⁹ ꝑter reg
ni fidẽ bonitatiſq; ac bene
ficiorũ grãm memor· et in vindic=
tam totis viribꝫ orientis inſurgens
vltus eſt ſanguinẽ iuſtum· valenti=
niano q̃z impia inter hec infr̃e defũc
ta · fidẽ catholicã quã ipſa violaue
rat regnũ tirãnide depulſa reſtituit
atq; ipa poſtea q̃ romam illuſtri
triũpho inuectus eſt· ad ꝓpria ruri
ſus regna remeauit

Capl'm· xvi

Per idẽ tempus ſubreptõe q̃
dam demonis turpis ma=
cula religioſo principi inuſta eſt·
Etenĩ cũ apud theſſalonicã ſeditõe
exorta· quidã ex militaribꝫ vir im
petu fuiſſet ꝓpli furentis extinctus·
repentini nũcij attrocitate ſuccenſus
ad ludos circenſes inuitari ꝓpl'm ei
q; ex impulſo circumfundi milites
atq; obtruncare paſſim vt quiſq;
occurriſſet gladio iubet· et vindic=
tam dare nõ criminĩ ſ; furori. Ob
hoc cum a ſacerdotibꝫ italie argue=
retur· agnouit delictũ · culpãq; cum
lacrimis ꝓfeſſus· publicã penitenti=
am in conſpectu totius eccleſie exe=
git · et in hoc ſibi tempus aſcriptũ
abſq; regali faſtigio pacienter im=
pleuit. Quibꝫ omnibꝫ iſtud q̃z mira
biliter adiecit· lege ſanxit impoſte=
rũ· vt ſententie principũ ſup aiad=
uſione plate· in diẽ tricẽſimã ab ex
ecutoribꝫ differrentur· qd̃ locus mi
ſericordie· vel ſi res tuliſſet peniten
tie nõ periret

Capl'm xvij·

Igitur ad orientem regreſſus · ibiq;
vt ab exordio principatus ſui ſum
ma cura ſũmoq; ſtudio pulſis he=
reticis eccl'ias catholicis tradere· id=
q; ea moderatõne agere · vt vltõne
contempta· tñ catholicis de eccl'ia=
rum reſtitutõne conſuleret· quo fi=
des recta abſq; p̃dicatõnis impedi
mento ꝓficeret· cõmunionẽ ſe p̃be
re erga ſacerdotes dei fide· religio=
ne et munificentia · cũctis regium
animum exhibere· acceſſu facilis · et
abſq; imperiali faſtu ad colloquiũ
ſe humilibꝫ p̃bere· hortatu eius et
largitõnibꝫ eccl'ie plurimis locis
ornate ſatis magnificeq; conſtructe
p̃ſtare multa poſcentibꝫ· ſed frequẽ
tius vltro offerre ydolorũ cultus q̃
conſtantini inſtitutõne et deinceps
negligi et deſtrui cept⁹ fuerat · eodẽ
imperante cõlapſus ẽ. Pro quibꝫ
intantũ deo carus fuit· vt ſpeciale ei
munus cõtulerit· diuina ꝓuidentia·
Etenĩ in thebaide ꝓbus monachũ

quedam johannē nomine ſpiritu
ꝓphetico repleuit· cuiꝰ monitis atq;
reſponſis pacem retinere· an bellū
gerere· eſſet melius ſciſcitabatur

¶ Caplm.xviij.

Interea apud laodiciā ſirie ante idē
tempus appollinaris epūs vir ſa-
ne in ceteris inſtructus·ſed dū con
tentōnis vicio nimius agitur et ad
uerſum oīe qḋ quiſq; dixerat ire
obuius delectatur· iactatōe ingenij
male fortis hereſim ex contentione
generauit· aſſerens ſolum corpus
nō etiā aīam· a dn̄o in diſpenſatōe
ſuſceptū In quo cū euidentibꝫ euā
gelij teſtimōijs vrgeretur· q̄bꝫ ipē
dn̄s et ſaluator habere ſe animam
profiteretur ·et ponē eam quando
vult· et iterū aſſumere eam · quāq;
turbatā et triſtem dicit eſſe vſq; ad
mortē·vertit ſe poſt · et ne ex toto
vinci videretur·ait eū quidē habuiſ
ſe animā· ſed non ex ea pte qua ra
tōnabilis eſt·ſed ex ea ſolū qua vi-
uificat corpus·ad ſupplementū ve-
ro ratōnabilis ptis ipm verbū dei
fuiſſe perhibebat Que aſſertō pri
mo in vrbe roma a damaſo et pe-
tro allexandrino epō concilio con
gregato tali ſn̄a depulſa eſt·vt de-
cernerent ſi quis filiū dei qui ſicut
vere deus ita et vere homo fuit·vel
hūanitatis aliquid vel deitatis mi
nus dicēt habuiſſe alienꝰ ab eccleſia
iudicaretur . Que ſn̄a et apud al
lexandriam confirmata ē· et apud
conſtantinopolim decreto concilij ·
Ex illo appollinariſte ab eccl̄ia de
clinantes · et epōs ſibi ſue ptis et
dogmata ꝓpria eccl̄iaſq; defendūt

¶ Caplm·xix·

Igitur in vrbe roma poſt damaſum
ſiricius eccl̄ie ſuſcepit ſacerdotium·
Apud allexandriā vero defūcto pe
tro· thimoteꝰ· et poſt hūc theophi
lus·in iheroſolimis aūt poſt cirillū
iohannes apl̄icas reparauit ſedes.
Apud anthiochiā vero defūcto me
lecio·ſubſtituitur flauianꝰ . Sꝫ qḋ
paulinus adhuc ſuperat qui in ca
tholicorū ſemp ſocietate permanſe
rat·multa ibi iurgia et multe con
trouſie ſepe commote· nec tamē ſū
ma vi nitentibus alijs · et alijs ob
nitentibus ipſiſq; in hoc elementis
terre mariſq; fatigatis · potuit ali
qn̄ pacis vllus obtineri modꝰ · cū
vtiq; fidei iam nulla videretur ſub-
eſſe diſcordia. Hoc idem apud ti-
rum fuit·vbi cū theodorꝰ vnus ſa
ne ex antiquis catholicis vir et tēp
tationū documentis ꝓbatꝰ cū atha
naſij teſtimonio a confeſſoribꝫ eēt
epūs factꝰ·modeſtia eius contēpta·
aliꝰ a melecij ptibꝫ ordinatur . Sꝫ
et in m̄ltis alijs vrbibꝫ orīētis hu-
iuſmōi cōfuſiones cōtentō genuit
ſacerdotū . Apḋ cōſtātinopoli vēo
nectarius ex p̄tore vrbano cathecu
minus et nuper baptiſma conſecu
tus ſacerdotiū ſuſcepit

Caplm·xx·

Interea apud allexandriā noui mo-
tus et contra tempum fidem aduer
ſum eccl̄iam concitantur·ex occaſi-
one huiuſcemodi oborti. Baſilica
quedam publici operis vetuſta et
admodum neglecta fuit·quam cō-
ſtantius imperator donaſſe epis p
ſidiam ſuarū predicātibꝫ ferebatur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Que longa incuria nichil validū
ꝑter parietes habebat. Viſū ē epo
qui p idem tempus gubernabat ec
cleſiam hanc ab imperatore depoſcē
vt creſcentib9 fideliū ꝓplis oꝛonū
q̄ꝫ creſcerent loca. Quaqꝫ cū accepi
tam vellet excolere. reperta ſunt in
loco antra quedam latentia et terra
defoſſa. latrocinijs et ſceleribus ma
gis q̄ꝫ cerimonijs apta. Igitur gē
tiles q̄ retegi criminum ſuoꝛū late
bꝛas et flagitioꝛum cauernas vide
rent non ferentes opta tot ſeculis
mala et tenebꝛis obtecta reſerari ve
lut dꝛaconū calice potato inſanire
oīs ac palam furere ceperunt. nec
vocib9 iam et ſeditōib9 vt ſolebāt
ſed manu ferroqꝫ decertare nitūtur
crebꝛos conflictus agere in plate
is. belloqꝫ apto vterqꝫ ꝓplus inter
ſe coire. At nr̄i numero et potētia
multo plures. ſed modeſtia religio
nis minus feroces erant. Ex q̄ fre
quenter nr̄oꝛum plurimis vulnera
tis aliquantis etiā interfectis. ad tē
plum q̄ſi ad arcem quandā refugi
ebant. quo nonnullos ex xp̄ianis
captos ſecum abducentes accenſis
aris immolare cogebant. renitētes
nouis et exquiſitis ſupplicijs excru
ciatos necabant. alios patibulis af
figentes. alios confractis cruribus
in ſpelūcas ꝑcipitātes. quos ob ſa
crificioꝛum ſanguinē ceteraſqꝫ im
puritates delubꝛi recipiendas ve
tuſtas curioſa cōſtruxerat Verū hec
p dies ſinglos primo cū metu. de
inde cum fiducia et deſperatōne ge
rere atqꝫ intra templum clauſi rap
tum et ꝑda viuere. ad poſtremum
graſſantes in ſanguinē ciuiū. ducē
ſceleris et audacie ſue delegūt olim
pum quēdā nomine et habitu ſo
lo philoſophū. q ante ſigna arcē
defenderent et tirānidē tenerent At
hij quib9 romanarū legū cuſtodia
iuriſqꝫ dicendi cura ꝑmiſſa eſt. cog
nitis que geſta fuerant turbati atqꝫ
perterriti. ad templū cōuolāt. cauſā
qꝫ audacie ꝑcunctantur. et quid ſi
bi vellet ille concurſus in quo cum
tanto ſcelere an̄ aras ſanguis ciui
um funderetur inquirunt. Sed illi
obfirmato aditu confuſis et diſ
ſonis vocib9 ratōnē facti nullā ſed
clamoꝛē reddebant. Miſſis tn̄ ad
eos nūcijs de romani imꝑij poteſ
tate. de vindicta legū. et de hijs q̄
talia ſolerent ſubſequi cōmonebāt
Cūqꝫ loci munitio nichil adūſum
veſana molientes agi niſi vi maio
re finerent. res geſta ad imperatorē
refertur. Ille q̄ ingenita mentis cle
mentia errantes mallet emendare
q̄ꝫ perdere. reſcribit illoꝛū quidem
vindictā quos an̄ aras ſanguis ef
fuſus martires effecit nō eſſe poſcē
dam. in quib9 doloꝛē interit9 ſupa
uerit gloꝛia meritoꝛū. de cetero ve
ro maloꝛū cauſam radiceſqꝫ diſcoꝛ
die. que p ſimulachꝛoꝛū defenſio
ne veniebāt penitus debere ſuccidi.
quib9 exterminatis. etiā belloꝛum
cauſa pariter conqueſceret. Cumqꝫ hec
ſcripta veniſſent. et velut poſt indu
cias pui tempis ad audiēdū vter
qꝫ ꝓplus cōueniſſet ad templū. ſta
tim vt pꝛima epl'e pagina reſerata
eſt. in cuius exoꝛdio vana gētiliū
ſuꝑſtitio culpabatur. clamoꝛ a nr̄is

immenſus attollitur. ſtupor et pa=
uor gentilium p̄p̄los inuadit. late=
bras vnuſquiſq; querē. anguſtos
fuge calles rimari. aut noſtris ſe la
tenter immergere. vt ab omībꝫ qui
aderant noſceretur p̄ſentiā dei po=
pulo audaciā tribuentē. furore de=
monis qui in illis priꝰ debachatus
fuerat effugato

Capitulū. xxi.

Serapis apud allexandriā
templū auditū quidē omni=
bꝫ puto. pleriſq; vo etiā notū. locꝰ
eſt nō natura ſed manu et conſtruc
tōne p centū aut eo amplius gradꝰ
in ſublime ſuſpenſus. quadratis et
īgētibꝫ ſpacijs omi ex pte diſtētꝰ.
cūcta vero q̄ ad ſūmū pauimento=
rum euadatur opere forniceo con=
ſtructa. q̄ immenſis deſup lumina
ribus et occultis aditibus inuicem
in ſemet diſtinctis. vſum diūſis mi
niſtris et clandeſtinis officijs exhi=
bebant. Jam vero in ſupioribus
extrema totius ambitus ſpacia oc=
cupant exedre et paſtoforia domꝰ
q; in excelſū porrecte. in quibꝫ vel
editui. vel hij quos appellant a ſ n
e y o n t o c id eſt q̄ ſe caſtificāt cō
monere ſoliti erāt. Porticuſ q̄; poſt
hec omnem ambitū quadratis ordi=
nibus diſtincte intrinſecus circui=
bant. In medio totius ſpacij edes
erat. p̄cioſis edita colūpnis et mar
moris ſaxo extrinſecus. ample mag
nificeq; conſtructa. in hac ſimula
chrum ſerapis ita erat vaſtū. vt dex
terea vnū parietem. alterū leua per
ſtringeret. Quod monſtrū ex omi
bus generibus metallorū lignorū
q; compoſitum ferebatur. interio
ris delubri parietes lamnis primo
aureis veſtiti. ſup has argenteis. ad
poſtremū ereis habebantur. q̄ mu
nimento p̄cioſioribus metallis fo
rent. Erant etiā quedam ad ſtupo
rem āmiratōemq; videntium. dolis
et arte compoſita. Feneſtra perxi
gua ab ortu ſolis ita erat aptata.
vt die qua inſtitutū fuerat ſimula
chrum ſolis ad ſerapen ſalutādum
introferri. diligenter temporibꝫ ob
ſeruatis. ingrediente ſimulachro
radius ſolis p eandem feneſtram
directꝰ. os et labra ſerapis illuſtra
ret. ita vt inſpectante p̄p̄lo oſculo
ſalutatus ſerapis videretur a ſole.
Erat et aliud fraudis genus huiꝰ
mōi. Natura lapis magnetis. hu
ius v̄tutis eſſe p̄hibetur. vt ad ſe ra
piat et attrahat ferrum. Signum
ſolis. ad hoc ipm. ex ferro ſubtiliſ=
ſimo. manu artificis fuerat fabrica
tum. vt lapis cuius naturam ferrū
ad ſe trahere diximus. deſup in laq̄
aribus fixus. cum tempate ſub ip=
ſo radio ad libram fuiſſet poſitum
ſimulachrū. vi naturali ad ſe rapet
ferrū. aſſurrexiſſe p̄p̄lo ſimulachrū
et ī aere pendere videretur. et ne h
lapſu p̄pero proderetur. miniſtri fal
lacie ſurrexit aiebant ſol. vt valedi
cens ſerapi diſcedat ad p̄pria. Sꝫ
et multa alia decipiendi cauſa a ve
teribus in loco fuerant conſtructa.
que nūc longum eſt enumerare p
ſingula. Verum vt dicere cepamꝰ
reſcripto recitato. parati quidem
erāt noſtrorū p̄p̄li ad ſubuertendū
erroris auctorem. p̄ſuaſio tñ quedā

ab ipſis gentilibꝫ fuerant diſperſa
qđ ſi hũana manus ſimulachrũ illđ
contigiſſet ·terra deſiſtens ilico ſol-
ueretur in chaos ·celũqꝫ repente ru
eret in pceps . Que res paululum
ſtuporē quēdam pplis dabat. Tũ
ecce vnꝰ ex militibus fide q̄ꝫ armis
magis munitus· correptã bipennē
inſurgens oīm niſu maxille veteras
toris illiſit . Clamor attollitur vtro
rumqꝫ pplorum· neqꝫ tñ aut celum
ruit· aut terra deſcendit. Jnde iterũ
atꝫ iterum repetens putris ligni fu
moſum genitũ cedit· qđqꝫ deiectum
ligni adhibito tam facile q̄ꝫ in lig
num aridum conflagrauit . Poſt
hoc reuulſũ ceruicibꝫ et depreſſum
modio trahitur caput · tum pedes
aliaqꝫ mēbra ceſa ſecuribꝫ et rapta
funibꝫ diſtrahuntur· ac p ſingula
loca· membratim in conſpectu cul-
tricis alexandrie ſenex vetermoſꝰ ex
uritur Ad vltimum truncꝰ q̄ ſuper
fuerat in amphitheatro cōcrematur
vaneqꝫ ſupſtitõnis et erroris anti-
qui· ac ſerapis hic finis fuit. De cu
ius origine diuſa fertur opinio pa
ganorum . Alij iouē putant· cuiꝰ
capiti modius ſuppoſitus· vł cum
mēſura modoqꝫ cũcta indicent mo
derari· vł vitam mortalibꝫ frugum
largitate pberi· alij vtutē nili flumi
nis· cuius egiptus opibꝫ et fecũdi-
tate paſcatur· quidã in honore nr̄i
ioſeph formatũ phibēt ſimulachrũ
ob dimiſſionem frumenti· q̄ famis
tpe ſubuenit egiptijs . Alij reptũ
in hiſtorijs grecorũ veteribꝫ ferũt·
apin quēdam patremfamilias ſeu
regem in egipto menphis poſitum

cum famis tpe frumenta apđ alex-
andriam defeciſſent· ex pprio affa-
tim ciuibꝫ alimenta pbuiſſe. Quo
defuncto· in honorē eiꝰ inſtituerint
apud menphis templum in q̄ bos
quaſi indicium optimi agricole nu
tritur· habens quedã coloris inſig
nia q̄ ex nomine eius apis appelle
tur . Soron vero id eſt ſepulchrũ
in quo corpus eius inerat alexan-
driam deduxerint· et ſorō apis pri
mo ex compoſitõne ſerapin · poſt
vo p corruptiõem ſerapin nomina-
rint. Qđ verum ſit aut nichil oīm
no· de hijs· deus viderit. Sꝫ ad in-
ceptum redeamus

¶ Capitulũ· xxij

Poſt hec capite ipo ydolatrie
deiecto· ſtudijs vigilantiſ-
ſimi ſacerdoti · queciiqꝫ fuerãt per
totam alexandriã potentia potius
q̄ꝫ ſimulachra pari exitu et ſimili de
decore publicãtur. Horret animꝰ
dicere · qui miſeris mortalibꝫ laq̄i
a demonibꝫ pparati ſunt ·que fune
ra· que ſcelera· in illis que diceban
tur abdita tegebantur· qđ ibi infã
tum capita deſecta ĩ auratis labris
inuenta ſunt quot miſerorũ crucia
biles mortes depicte . Que cũ pde
rentur in lucem ac ſub auras pla
ta ferrentur· licꝫ confuſione ipa gē
tiles et pudore diffugerent· tñ ſi q̄s
adeſſe potuit· mirabatur tot ſeculis
ſe illis tam nefarijs et tam puden
dis fraudibꝫ irretitũ. Vnde et plu
rimi ex hijs condempnato errore
et ſcelere dephenſo· fidē xp̄i et cultũ
vere religionis amplexi ſũt. Nam
vt omittã cetera flagicia q̄ in alijs

locis vi necatis parvulis deſpitatiſ
qꝫ ob fibrarū inſpectōez virginibꝫ
gerebantur · vnū ſolūmodo qđ in
templo ſaturni geri venit ad omni
um cōſciētiā memorabo · ex q̄ etiā
cetera q̄ omiſſimꝰ ꝑpendantur

Capl̄m xxiij.

Sacerdos erat apud eos ſa=
turni · tirannus noīe. Hic
q̄ſi ex reſponſo numinis adorantis
bus in tēplo nobilibus q̄buſqꝫ et
primarijs viris · quorū ſibi matro
ne ad libidinē placuiſſent · dicebāt
ſaturnū ꝑcepiſſe · vt vxor ſua pnoc
taret ī templo. Tum is q̄ audierat
gaudens · ꝙ vxor ſua dignatōe nu=
minis vacaretur · exornatā comp=
tius inſup et donarijs onuſtam ne
vacua ſcilicet repudiaretur · cōiugē
mittebat ad templum. In conſpec
tu omniū · concluſa intrinſecus ma
trona · tirānus clauſis ianuis et tra
ditis clauibꝫ diſcedebat. Deinde fac
to ſilencio per occultos et ſubter=
raneos aditus intra ipſum ſaturni
ſimulachrū patulis ſerpebat cauer
nis. Erat autē ſimulachrum illud
atergo exeſum · et parieti diligēter
annexum · ardentibuſqꝫ intra edem
luminibꝫ intēte · ſupplicantiqꝫ mu
lieri vocem ſubito ꝑ ſimulachrum
eris concaui ꝓferebat · ita vt pauo
re et gaudio infelix mulier trepida
ret ꝙ dignam ſe tāti numinis pu
taret alloquio. Poſt ꝙ vero q̄ libi
tum fuerat · vel ad conſternatōnem
maiorem vel ad libidinis incita=
mentum diſſeruiſſet nomen impu
rum · arte quadam linteolis obduc
tis repente lumina extinguebātur
vniuerſa. Tum deſcendens · obſtu=
pefacte et conſternate muliercule
adulterij fucum ꝓfanis commenta
tionibꝫ inferebat. Nec cum p om=
nes miſerorum matronas multo
iā tempore gererentur · accidit quā=
dam pudice mentis feminam hor=
ruiſſe facinus · et actencius deſignā
tem cognouiſſe vocem tiranni · ac
domum regreſſam viro de fraude
ſceleris indicaſſe. Ille de iīuria cō=
iugis immo pocius ſua ardentius
inflammatus · inſcriptum tirannū
ad tormenta deducit. Quo conuic
to atqꝫ confeſſo · ceteriſqꝫ fraudibus
reuelatis · pudor omnes et dedecus
paganorum peruaſerat domos · ad
ulteris matribus · incertis patribꝫ
liberis ſpurijs deprehenſis. Quibꝫ
diuulgatis et proditis · raptim cū
ſimulachris et edibus excuciebant=
tur et crimina

Capl̄m xxiiij

Iam vero canopi quis enumeraret
ſupſticioſa flagicia · vbi pretextu ſa
cerdotalium litterarum ita etenim
appellāt antiq̄s egiptiorū litteras
magice artis erat pene publica ſco
la. Quē locum velut fontem quen
dam atqꝫ originem demonum · in
tantum venerabantur pagani · vt
mlto ibi maior celebritas ꝙ apud
alexandriam haberetur. Sed de hu
ius quoqꝫ monſtri errore cuiuſmo
di originem tradant · abſurdū nō
erit · paucis exponere. Ferunt ali=
quando caldeos igne deū ſuū circū
ferētes · cū oīm prouinciarum dijs
habuiſſe cōflictū · q̄ ſcꝫ qui viciſſet
hic eē deus · ab omnibus crederetur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Reliq̄rum ꝓuīciarū dij eris atq̄
auri argētiq̄ aut ligni vł lapides.
vł ex quacunq̄ materia conſtabāt
que p ignē ꝓculdubio corrumpe
tur. Ex quo fiebat vt ignis locis
oīnibꝫ obtineret. Nec cū audiſſet
canopis ſacerdos. callidū q̄ddā ex
cogitauit. Videre fieri ſolēt i egip
ti ptibus fictiles. vndiq̄ crebris et
minutis ad modū foraminibꝫ pa
tule. quibꝫ turbida aqua deſudans
defication ac purior redditur. Na
rum ille vnā cera foraminibꝫ obtu
ratis. deſup etiā varijs coloribꝫ pic
tam. aqua repletam ſtatuit vt deū
et exci ſui veteris ſimulachri q̄d me
nelai gubernatoris ferebatur caput
deſup poſitum diligenter aptauit.
Aſſunt poſt hec caldei. Itur in con
flictū. circa ydriam ignis accenditur
cera qua foramina fuerant obtura
ta reſoluitur. ſudante ydria ignis
extinguitur. ſacerdotis fraude cano
pus chaldeorum victor oſtēditur
Unde ipſum canopi ſimulachrū pe
dibꝫ p exiguis attracto collo qua
ſi ſuggillatū ventre tumido. in mo
dum ydrie. cum dorſo equaliter te
reti formatur. Ex hac perſuaſione
velut deꝰ victor oīm colebatur Sz
fecerat hec fortaſſe aliq̄n chaldeis.
Nunc vero aduentante ſacerdote
dei theophilo. nullus profuit ſudor
ne ceris fraus obtecta ſubuēit. Va
ſtata ſunt omnia atq̄ ad ſolum de
ducta

Caplm xxv.

Sed nichil geſtum eſt q̄d in
ſqualorem verteret. locum
flagiciorū cauerne ac vetuſtoſa bu
ſta deiecta ſunt. et veri dei templa ec
cleſie celſe conſtructe. Nam et in
ſerapis ſepulchro ꝓ fanis edibꝫ cō
planatis. ex vno latere martirium.
ex altero conſurgit eccłia. Occaſio
aūt martirij conſtruendi vnde da
ta ſit. dignū arbitror memorare

Capitulū xxvj.

Iuliani temporibus velut relaxatis
frenis efferbuit in omnē ſeuiciā fe
ritas paganorum. Ex quo accidit
vt apud ſebaſtē paleſtine vrbē ſe
pulchrū iohannis baptiſte mente
rapida et funeſtis manibꝫ iuaderēt
oſſa diſpergerent. atq̄ ea rurſū col
lecta igni cremarēt. et ſanctos cine
res pulueri immixtos per agros et
rura diſpergerent. Sed dei ꝓuiden
tia factum eſt. quoſdā de iheroſoli
mis ex monaſterio philippi hoīs
dei. orōnis illuc cauſa p idem tem
pus veniſſe. Qui cum tantū nefas
hūanis quidem manibꝫ. ſed ferina
mente fieri viderent. mori. gratiꝰ ha
bentes q̄ꝫ huiuſcemōi piaculo fune
ſtari. inter eos q̄ oſſa ad cōburen
dū legebant mixti. diligentiꝰ inq̄n
tum res patiebatur ac religioſius
congregantes. furtim ſe vel ſtupen
tibus vel inſanientibꝫ ſubtraxere. et
ad religioſum pr̄em philippum ve
nerandas reliq̄as ꝑtulere. Ille ſu
pra ſe ducens. tantū theſaurū ꝓpri
js ſeruare vigilijs. ad pontificē max
imum tūc athanaſiū hoſtie imma
culate reliq̄as p iulianum diaconū
ſuum poſt etiā paleſtine vrbꝫ epm
mittit. Quas ille ſuſceptas. paucis
arbitris ibꝫ cauato ſacrarij pariete
incluſas. ꝓphetico ſpū profuturas

generatōni poſcere cōſeruauit· qui-
bus nunc deiectis et pſtratis ydola-
trie veſtigiis in edib' quondā pfa-
nis aurea tecta conſurgerent. Sed
poſt occaſum ſerapis q̄ nunq̄ vixe-
rat· que iam alterius demonis ſta-
re delubra potuerūt. Parum dixe-
rim ſi oīes q̄ erant alexandrie per
ſingulas columpnas cuiuſcūq; de-
monis edicule inſulte ceciderunt· p
cūctas egipti vrbes ·per caſtella· p
vicos· p omne rus· p ripas flumi-
nis· p heremū q̄; ſi qua fana ſeu po-
cius buſta repiri potuerūt· inſtan-
tia vniuſcuiuſq; epi obruta · et ad
ſolū deducta ſūt · ita vt denuo rus
culture redderetur · qd' iniuſte fūat
demonib' deputatum

Capl'm xxvii

Sed et illud apud alexandri-
am geſtum eſt· qd' etiā tho-
races ſerapis qui p ſingulas quaſ-
q; domos in pietibus ·in ingreſſi-
bus· i poſtib' etiā ac feneſtris erāt
ita abciſi ſunt omnes et abraſi · vt
ne veſtigium quidem vſq̄ vel no-
minis appellatō· aut ipſius aut cui'
libet alterius demonis remaneret ·
ſed p hijs crucis dn̄ice ſignū vnuſ-
quiſq; in poſtib'· in ingreſſib'· in-
parietib' in columpniſq; depinge-
ret. Quod cū factū eſſe hij q̄ ſuper-
fuerant ex paganis viderent· in re-
cordatōne rei magne ex traditōne
ſibimet antiquitus cōmendate ve-
niſſe phibentur . Signū hoc nr̄m
dn̄ice crucis inter illas quas dicūt
heraclidas id ē ſacerdotales litteras
hr̄e egiptij dicūtur· velut vnum ex
ceteris litterarum q̄ apud illos fuit
elementis · cuius lr̄e ſeu vocabuli
hanc eſſe aſſerunt interpretatōnem
vita ventura . Dicebant ergo hij q̄
tunc ā miratōne rerū geſtarū cōuer-
tebantur ad fidem· ita ſibi ab anti-
quis traditū q̄ hec que nunc colū-
tur tādiu ſtarent· q̄diu videre ſig-
num iſtud veniſſe· in quo eſſet vi-
ta. Unde accidit vt magis hij qui
erant ex ſacerdotib' vel miniſtris tē-
plorum ad fidem conuerterentur ·
q̄ illi q̄s errorum pſtigie et decep-
tōnum machine delectabant

Capitulū xxviij ·

Fame qm moris erat i egip-
to· vt menſura aſcendentis
nili fluminis· ad templum ſerapis
deferretur· velut ad incrementū aq̄-
rum et mundatōnis auctorē· ſub-
uerſo eius ſimulachro ·igniq; con-
ſumpto · oīes ſimul negabant ſe-
rapin iniurie memorē· aquas vltra
et affluentia ſolita largiturū. Sed
vt oſtenderet deus non ſerapin qui
multo erat nilo poſterior · ſed ſe eſ-
ſe qui aquas fluminis temporib'
ſuis iuberet excreſcere ·tanta ex eo
et deinceps fuit mundatō ·quanta
fuiſſe prius etas nulla meminerat
et ideo vlna ipa id eſt aq̄ menſura q̄
poethim vocant · ad aquarū dn̄m
in eccl'ia cepit deferri . Sed vbi hec
geſta religioſo principi nunciata
ſunt · extenſis ad celū palmis cum
ingenti fertur exultatōne dixiſſe ·
Gratias tibi xp̄e· q̄ abſq; vrbis il-
lius magne pernicie· tam vetus er-
ror extinctus eſt

Capl'm xxix

ntrera valentinian⁹ ī occiduis par:
tibus animis q̄ntum etas paciebā:
tur ardentib⁹ rempublicam gerēs
cauſis etiā latentib⁹ laqueo vitam
finiuit. Sed hec quidē dolo ducis
ſui arbogaſti factū confirmabant.
idq; q̄ꝫ maxie publice tenebat · opi:
nio. Alij quidem commiſſi ſceleris
ducem alienū dicebant. ſed cauſas
extitiſſe quibus in hoc adoleſcens
animi indignatōne cogeretur · q̄ꝫ
min⁹ ei tanq̄ꝫ p etatem et nondum
valido · libera de oīb⁹ indulgeret
imperia. Fuere tn̄ nōnulli ſacerdo
tum · q̄ paucis ab eo qui poſt crea:
tus eſt legatōe ſuſcepta · immunem
eſſe ducem a mortis ſcelere apud
theodoſiū teſtarentur

¶ Capl̄m xxx ·

Sed ille nichilo ſegni⁹ inflā
matus ad vltōem · arma cō
tra eugeniū q̄ in locum defūcti ſub
ſtitutus eſt corrigit · primo dei vo:
luntatē p iohannē monachū · de q̄
ſupra memorauim⁹ ſciſcitatus. Tū
ille q̄ primā de maximo et victoriā
p̄dixerat · in cruentam etiā hanc lic;
non abſq; plurima vtriuſq; ſang:
winis mūdatōe p̄mittit

¶ Capitulū xxxi

Igitur p̄parat ad bellum · nō tam
armorū telorūq; q̄ꝫ ieiuniorū orō:
numq; ſubſidijs · nec tam excubia:
rum vigilijs · q̄ꝫ obſecratōnum per
noctatōne munitus · circuibat cum
ſacerdotib⁹ et ppl̄o omnia orōnum
loca aī martirum et apl̄orum the:
tas iacebat cilicio pſtrat⁹ et auxilia
ſibi fida ſctōrum interceſſione po:
ſcebat. At pagani q̄ errores ſuos

nouis ſemp̄ erroib⁹ animatū in:
nouare ſacrificia et romāi funeſtis
victimis cruētare · inſpicere exta pe
cudum et ex fibrarū p̄ſentia ſecurā
eugenio victoriā nūciare · ſupſticio
ſius hec agente · et cum omī animo
ſitate flauiano tūc prefecto · cui⁹ aſ
ſertōnib⁹ magna eīi erat eius inſa
pientia p̄rogatiua · eugeniū victo:
rem fore pcerto p̄ſumpſerat. Sed
vbi vere religionis fret⁹ auxilio the
odoſius · alpiū fauces cepit vrgere
primi illi quib⁹ ne q̄ qualitate tot
victime de fallacia conſciētie trepi
di demones in fugā verſi ſūt Poſt
etiam magiſtri horum et doctores
errorum · p̄cipue flauian⁹ · plus pu
doris q̄ꝫ ſceleris reus cū potuiſſet
euadere · eruditus ad modū vir · me
reri ſe mortē pro errore iuſtius q̄ꝫ
p crimine iudicauit · ceteri vero in:
ſtruūt aciē et collocatis inſuperiori
iugo inſidijs · ipi pugnā in deſcen
ſu montis expectant. Verum vbi
ad primos ventū ē · et ilico ſe legit
timo principi tradiderūt · cū ceteris
imis vallib⁹ dep̄rehenſis · conflictus
acerrimus geritur · ſtetit aliquādiu
anceps victoria · fundebantur auxi
lia barbarorum · et terga iam hoſti
bus dabant. Sed fiebat hoc · nō vt
theodoſius vinceretur · ſed ne bar:
baros vincē videtur. Tū ille · vt cō
uerſas ſuorū acies vidit · ſtās in edi
ta rupe · vnde et conſpicē et conſpi
ci ab vtroq; poſſet exercitu · p̄iectis
armis ad ſolita ſe vertit auxilia · et
proſtratus in conſpectu dei omīpo
tentis · tu inq̄t deus noſti · q2 in no
mine xp̄i filij tui vlcionis iuſte vt

puto ꝑlia illa ſuſcepi · ſi ſecus · i me
vindica . Si vero cū cauſa ꝓbabili
et in te confiſus huc veni · porrige
dexteram tuis · ne forte dicant gen
tes · vbi eſt deus eorū . Quā ſuppli
catōem pij principis certi a deo eſ
ſe ſuſceptam · hij qui aderant duces
ad cedem · et ꝑcipue bacuri⁹ · vir fi
de · pietate · v̄tute animi · et corpis ·
inſignis · et q̄ comes eſſe et ſocius
theodoſij mereretur · primos quoſ
q; conto · telis gladio paſſim ſter ⸗
nit · agmina hoſtiū conferta et con⸗
ſtipata prupit · iter p milia ruenti
um ad ipm tirānum ruptis agmi ⸗
nibus · et acerbatū fuſis ſtragibus
agit . Vix fortaſſe ab impijs credā
tur que geſta ſunt . Etenim compꝫtū
eſt · ꝙ poſt illam impatoris precem
quā deo fuerat · vent⁹ ita vehemens
exort⁹ eſt · vt tela hoſtiū in eos q̄ ie
cerant retorq̄ret . Cūq; magna vi
ꝑſiſtente vento oīe iaculū miſſum
ab hoſtibus fruſtraretur · fracto ad
uerſariorum animo · ſeu potius di
uinit⁹ repulſo arbogaſto duce ne
quiquā deo auerſo fortiter faciente
eugenius an̄ theodoſij pedes · vinc ⸗
tis poſt terga manib⁹ · additur · ibi
q; vite eius et certaminis finis fuit
Tum vero religioſo principi glo
rioſior victoria · de fruſtratis oppi ⸗
nionibus paganorum ꝙ de tirāni
interitu fuit · quib⁹ ſpes vana et fal
ſa diuinatō minus in interitu cōtu
lit pene ꝙ pudoris ſeruauit in vita

¶ Capitulū xxxij

Cumq; poſt hec vt futurorū
ꝓſcius imperator · diſponē
de reipublice ſollicitudine ſtringe
retur · ad orientē primus mittit · vbi
venturus ad bellum · tuta liberos
cuſtodia cōmendarat · ibiq; archa ⸗
dium auguſtum regnum ſibi du ⸗
dum traditū ſeruare ꝑcepit · hono ⸗
riū vero pari dignatōne ꝑditum ·
ad occidentis imperiū venire ocius
iubet . Quo ſuſcepto · et paternis
oſculis complexibuſq; conſtricto ·
traditis occidentalis regni guberna
culis · ipſe romano imperio per an
nos decem et ſeptem feliciter guber ⸗
nato · ad meliora migrauit cū pijſ⸗
ſimis principib⁹ preceptur⁹ ꝑmia
meritorum ¶ Deo grās

¶ Libri Hiſtorie Eccleſiaſtice · Diui
Euſebij · Ceſarienſis · Epi · Finiūt
feliciter